ולחנניא טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול (א)(אין) דתנן שלש עגלות הן עשויה כקתידרא טמאה מדרס כמטה טמאה טמא מת של אבנים טהורה מכלום ואמר ר' יוחנן ואם יש בה בית קבול רמונים טמאה טמא מת שלש תיבות הן תיבה שפתחה מצדה טמאה מדרס מלמעלה טמאה טמא מת והבאה במדה טהורה מכלום ת"ר מדרס כלי חרס טהור ר' יוסי אומר אף הספינה מאי קאמר אמר רב זביד הכי קאמר מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא וספינה של חרס טמאה כחנניא ר' יוסי אומר אף הספינה טהורה כתנא דידן מתקיף לה רב פפא מאי אף (ב) אלא אמר רב פפא הכי קאמר מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא ושל עץ בין מדרסו ובין מגעו טמא וספינת הירדן טהורה כתנא דידן ר' יוסי אומר אף הספינה טמאה כחנניא ומדרס כלי חרס מנלן דטהור אמר חזקיה דאמר קרא ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא אית ליה טהרה במקוה אף משכבו נמי אית ליה טהרה במקוה דבי ר' ישמעאל תנא כמשכב נדתה יהיה לה מקיש משכבה לה מה היא אית לה טהרה במקוה אף משכבה נמי אית לה טהרה במקוה לאפוקי כלי חרס דלית ליה טהרה במקוה מתיב ר' אילעא מפץ במת מנין

ודין

ולחנניא. דאמר ספינה המיטלטלת מלאה טמאה אפילו אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים מרוב גודלה הוי טילטול וטמאה: **כקתידרא.** קערה ומוקפת משלש לדדין: **טמאה מדרס.** שליושבה מיוחדת היא: **כמטה.** שהיא ארוכה ומתחתיה מקבלת כמטה של עור שאין בה שום נקב: **טמאה טומאת מת.** כלומר מקבלת שאר טומאות כולן חוץ מטומאת מדרס דכלי הוה לקבל טומאה ולישיבה אינה מיוחדת שטוענין בה פרגמטיא ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו. והא דנקט טמא מת משום דאב הטומאה הוא והכי קאמר אב הטומאה הוא על ידי מת ולא על ידי זב: **ושל אבנים.** העשויה להוליך בה אבנים: **טהורה מכלום.** אינה מקבלת שום טומאה לפי שפרוצה מתחתיה נקבים גדולים ולא כלי הוא דכל הכלים(ה) שיעורן כרמונים: **ואמר רבי יוחנן כו'.** אלמא אף על גב דשל עץ איתקש לשק דבעינן מיטלטל מלא וריקן וזו אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים קאמר טמאה טמא מת: **תיבה שפתחה מצדה טמאה מדרס.** לפי שמשמשת שכיבה עם מלאכתה שמשתמשין בה דרך פתחה ואין צריך לומר לשוכב עליה עמוד ונעשה מלאכתנו: **מלמעלה.** פתחה כאותן שלנו: **טמאה טמא מת.** כלומר נעשה אב הטומאה על ידי מת כשאר כל הכלים הראויין לקבל טומאה שאם האהיל אהל המת עליהן נעשין אב הטומאה ולענין שאר טומאות הויין ראשון לטומאה ככל הכלים ולא שמעינן ממתניתין אלא דכלי הוא לטומאה ומדרס לא הויא דאינה מיוחדת לשכיבה דצריך לומר לו עמוד. יש מקשין הכל על משנה זו הא דאמר רבי יוחנן בפרק במה אשה (לעיל דף נט.) אף אומר בטומאת מת עמוד ונעשה מלאכתנו והכל הוא בפיהם דלי איתמר ההיא לענין כלי שנשבר ועודנו ראוי למלאכה ולא מעין מלאכה ראשונה וקאמר רבי יוחנן דטהור מטומאתו ראשונה ואומר בו עמוד ונעשה מלאכתנו הראשונה והרי הוא אינו ראוי אבל לומר שתהא מיוחדת למת ולא למלאכה אחרת לא תהא זאת בישראל דהא כתיב (במדבר יט) כל אשר באהל יטמא וכל כלי פתוח וגו' וכל טמא מת שבתלמוד הנזכר אצל מדרס הוא הדין לטמא שרץ או לטומאת נבלה ולא הוזכר מת אלא משום דעל ידי מת נעשה אב הטומאה [כמו] על ידי מדרס שלא בא ללמדנו אלא לומר שהוא כלי מקבל כל טומאה חוץ מטומאת מדרס אם ישב עליו זב אינו נעשה אב הטומאה: **הבאה במדה.** תיבה גדולה שאינה מיטלטלת ויש לה אלון מלמעלה להשתמש בתוכה: **טהורה מכלום.** למדרס לא חזיא הואיל ותלולה מלמעלה אינה משמשת שכיבה עם מלאכתה ולשאר טומאות לא חזיא דאינה מיטלטלת מליאה. ולא איתפרש מה לשון באה במדה ולי נראה על שם אנשי מדות [במדבר יג] כלומר שצריכה למוד ארכה ורחבה: **מדרס כלי חרס טהור.** שאם ישב עליו הזב ולא נגע באוירו טהור ואינו מטמא משום מדרס ולקמיה יליף לה מקרא: **מאי קאמר.** מה ענין ספינה אצל מדרס ספינה טהורה אף מטומאת מגע ולמדרס לא חזיא: **ומגעו טמא.** אם נגע הזב בתוכו: **וספינה של חרס טמאה.** במגעה: **כחנניא.** דיליף טעמא משק וחרס לא איתקש לשק: **כתנא דידן.** דיליף מבלב ים [משלי ל] והא נמי בלב ים היא: **מאי אף ספינה.** על כרחך טהורה ממגע קאמר ומאי אף הא לא טיהר תנא קמא כלי ממגע דנימא אף זו כיוצא בו: **וספינת הירדן טהורה כתנא דידן.** דיליף מבלב ים לא שנא גדולה לא שנא קטנה. והוא הדין נמי דמצי לתרוצי וספינה של חרס טהורה בתר דמפכינן דתנא קמא לרבי יוסי אלא משום דשכיחא טפי של עץ משל חרס: **משכבו.** הוא והמשכב הוזכר כאן: **כלי חרס.** אין לו טהרה במקוה דכתיב [ויקרא טו] (ס)ישבר אין לו טהרה אלא שבירתו: **מפץ.** של קנים: **במת מניין.** שהוא טמא לפי שמצינו שפשוטי כלי עץ טהורין מטומאת מגע שרץ מניין שכלי הראוי למשכב ומושב מקבל טומאת מגע במת:

ודין

ולחנניא טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול. נראה לר"י אפילו בים בה מ' סאה תימה לר' יצחק אמאי נקט חנניא הא רבנן נמי לא פליגי בהא דמה שמטהרין ספינת הירדן היינו משום דרך אניה בלב ים (משלי ל) ולאו משום דלא שמיה טילטול ועוד דנראה דספינת הירדן מיטלטלת אפילו על ידי בני אדם דאי אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים אם כן ממתניתין דכלים דתנן ספינת הירדן טמאה הוי מצי לאוכוחי דלחנניה שמיה טילטול:

ואמר רבי יוחנן אם יש בה בית קיבול רימונים כו'. מהא דקתני במטה טמאה טמא מת לא מצי לאתויי ראייה דאיכא למימר שמיטלטלת על ידי בני אדם:

שלש תיבות הן. קשה לר"י דאמאי מייתי לה דאי משום דהיא סיפא דהא דג' עגלות הן אם כן הוה ליה לאתויי ההיא דג' עריבות שהן בינתים:

הבאה במדה טהורה מכלום. אפתחה למעלה קאי דפתחה מצידה דחזיא למדרס לא בעי מיטלטל מלא וריקן כדאמרי' בבכורות (דף לח.):

אלא אמר רב פפא ה"ק כו' ושל עץ בין מדרסו בין מגעו טמא. תימה לרבינו תם דלמה לו להגיה של עץ וספינת הירדן לא הוה ליה אלא לאפוקי שיטה קמא דלת"ק ספינה של חרס טהורה כתנא דידן ולר' יוסי אף הספינה טמאה כחנניה ואף דרבי יוסי אמגע דקאמר ת"ק דטמא על כן נראה לרבינו תם כגי' ר"ח דגרסינן במילתיה דרב זביד וספינה של חרס טהורה כתנא דידן ורבי יוסי אומר אף הספינה טמאה כחנניא כמו מגע [דכלי חרס] ופריך מאי אף דהשתא לא קאי אעיקר מילתיה דת"ק אלא אדקדוק דבריו דדייקינן הא מגעו טמא אלא א"ר פפא ה"ק כו' וספינה של חרס טמאה כחנניא ר' יוסי אומר אף הספינה טהורה כתנא דידן כמו מדרס כלי חרס דקתני תנא קמא בהדיא דטהור:

מה הוא דאית ליה טהרה במקוה. לאו דוקא נקט מקוה דהא זב בעי מים חיים אלא משום דבעי למינקט מקוה גבי משכב ומושב ולענין מים חיים לא מצרכי' שיהא טעון במשכב ומושב כזב דלא בעינן אלא דדמי ליה פורתא דאית ליה טהרה:

לאפוקי כלי חרס דלית ליה טהרה במקוה. תימה דהא כופת שאור שיחדה לישיבה טמאה מדרס כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין דף קכט.) אע"ג דלית ליה טהרה במקוה ואומר רבינו תם דיש במינו בגידולי קרקע טהרה במקוה כגון כלי עץ:

מפץ במת מניין. פירש בקונטרס דמיירי במפץ של עץ ואין נראה לרבינו תם דהא פשוטי כלי עץ יש להם טהרה במקוה כדמוכח בפרק קמא דסוכה (דף טז.) דאמר מטה מיטהרת איברים ומוקי לה בפשוטי כלי עץ כגון ארוכה ושתי כרעים ואומר ר"ת דהכא במפץ של שיפה ושל גמי דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן לבד מטומאת מדרס כדפירש לעיל בפרק במה אשה (דף סו.) והא דפשוטי כלי עץ אית להו טהרה במקוה אומר ר"י דנפקא לן מדכתיב (במדבר לא) וכל כלי עץ תתחטאו דמשמע אפילו פשוטי דומיא דכלי מתכות דכתיבי התם אף על גב דכתיב וכל מעשה עזים ליכא למילף מה מעשה עזים מיטלטל מלא וריקן אף כלי עץ דלא שייך למילף הכי אלא משק כדכתיב (בראשית מב) ויהי הם מריקים שקיהם ולהכי נקט נמי בכל דוכתא מה שק מיטלטל מלא וריקן כו' ולא נקט מה בגד מיטלטל מלא וריקן אף על גב דבגד נמי כתיב גבי שק או בגד או עור או שק:

מה

מסורת הש"ס

א) רפ"ל מ"ג, ב) כלים פי"ט ופכ"ד מ"ב, ג) ג"ז שם מ"ד, ד) [גי' המשנה שפתחה], ה) בכורות לח. [תוספתא כלים פי"ב], ו) [עירובין קד:], ז) ב"ק כה., ח) [עי' כלים פי"ז מ"א], ט) [עי' פירש"י עירובין קד: ד"ה דאין לו טהרה], י) עי' רש"י סוכה כ. ד"ה והתנן כל המטמאת.

תורה אור השלם

1 וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו ה

2 כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל יְמֵי זוֹבָהּ כְּמִשְׁכַּב נִדָּתָהּ יִהְיֶה לָּהּ וְכָל הַכְּלִי אֲשֶׁר תֵּשֵׁב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה כְּטֻמְאַת נִדָּתָהּ: ויקרא טו כו

הגהות הב"ח

(א) גמ' ד"ה ע"י שוורים שמיה טילטול דתנן כצ"ל ותיבת אין נמחק: (ב) שם מאי אף ספינה אלא:

גליון הש"ס

גמ' ומדרס כלי חרס מנלן דטהור. עי' רש"י עירובין דף קד ע"א ד"ה לא ובבכורות דף לח ע"א רש"י ד"ה אין מדרס וצ"ע:

מוסף רש"י

כלי חרס דלית ליה טהרה במקוה. דכתיב (ויקרא יא) ואותו תשבורו, שאין לו טהרה אלא בשבירתו (עירובין קד:). מפץ במת מנין. שמטמא, לפי שנאמר במת בגד מדין (במדבר לא) וכל בגד וכל כלי עור וגו', וזה אינו לא בכלל בגד ולא בכלל עור ולא בכלל כלי עץ, מנין שאפילו הוא מטמא באהל המת (ב"ק כה.).

רבינו חננאל

לחנניה טילטול על ידי שוורין שמיה טילטול. פי' הא דקא מטלטל מלא וריקן, אפי' על ידי שוורין [דתנן] שלש עגלות הן העשויה כקתידרא טמאה מדרס. מפני שאדם סומך עליה, כדאמרינן ביום טוב לענין עגלה של קטן. לפיכך אם דרס טמא עליה, ויש ביניהן דבר חוצץ ונפל עליה בוחו, אע"פ שלא נגע בה, טמאה. העשויה כמיטה טמאה טמא מת. אבל עגלה של אבנים טהורה מכלום ואינה מקבלת טומאה. והיאך היא עגלה של אבנים, עצים מסובכין שתי וערב ועשוין כחלונות חלונות, מניחין שם אבנים ומושכין אותן. א"ר יוחנן ואם יש בה בית קיבול רמונים טמאה. פי' כגון שאותן החלונות דחוקות ואין הרמונים נופלים משם [טמאה, ואם לאו טהורה]. שלש תיבות הן שפתחה מצידה טמאה מדרס. וזו שנקראת בבבל כואנה. מפני שיש שיו[ש]בין למעלה ממנה. פיתחה מלמעלה טמאה טמא מת, והוא הנקרא בבבל צנדוק. הבאה במידה טהורה מכלום. [פי'] העשויה למודו בהבכיל. תנו רבנן מדרס כלי חרש טהור ר' יוסי אומר אף הספינה. אתא רב זביד לפרושה מדרס כלי חרש טהור ומגעו טמא, וספינה בין במגע בין במדרס טהורה כרבנן. ור' יוסי ספינה של חרש טמאה כחנניה ולא (כתנא) קמא. דקא מתקיף לה רב פפא מאי אף, דאלמא אטהורה קאי ר' יוסי ולא אטומאה. אלא אמר רב פפא תנא קמא סבר מדרס כלי חרש טהור, אבל ספינה של [חרס] טמאה כחנניה. ור' יוסי סבר אף הספינה טהורה כרבנן. ומדרס כלי חרש מנלן דטהור הוא. אמר חזקיה דאמר קרא ואיש אשר יגע במשכבו, מקיש משכבו לו. מה הוא דאית ליה טהרה במקוה, אף משכבו [נ]מי, דבר שיש לו טהרה במקוה, הוא טמא מדרס, אבל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו מיטמא במדרס. ודבי ר' ישמעאל תנא כמשכב נדתה יהיה לה כעניין הזה. מותיב ר' אלעאי מפץ במת מניין, שהוא טמא. עיקר הדבר הזה שלא נאמר במת אלא כל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים. והמפץ שהוא כמין מחצלת שעשויה מן החילף ומן כיוצא בו. לא נאמר בה. ואף לא נאמר מפץ בשרץ, כי כן כתיב בו מכל כלי עץ או בגד או עור או שק, ומן מתני' כבר גמרינן שהמפץ טמא, דתנן שלשה מפצין הן, העשוי לשכיבה טמא מדרס, של צבעים טמא מת, ושל גתות טהור מכלום. [א](ואהיר) [ואהני] דגיתות קאמרינן דשמואל עביד לה לבנתיה מפצות ביומי תשרי. וצריכין למידע מהיכא ילפינן טומאה למפץ במת ובשרץ. ואיתמירן הני ברייתא בגמ' דבאיזה צד הרגל מועדת לענין דרישת דיו לבא מן הדין להיות כנדון. [ג]והשתא כיון דמפץ לאו כלי עץ הוא ולא בגד ולא עור ולא שק ולא מעשה עזים (וכוב קא דרשינן ליה טומאה), דלית ליה טהרה במקוה וקא מטמא מדרס, קא מותיב מיניה ר' אלעא למאן (דאע"ג דליתיה מהני מידאני עשוי) דא[מר] דבר שאין לו טהרה במקוה אין מיטמא מדרס, אמר לו ר' חנינא הואיל (למשכב הוא, ובמחצלת של קנים) ויש במינו. פי' כגון שטומאתו מתוך שהוא משכב ויש במין מפצות (חשיבו לית ליה טהרה במקוה) דברים שהן ממיני בגד או עור או שק שיש להן טהרה במקוה ועליהן הוא אומר כל המשכב אשר ישכב עליו. אבל כלי חרש (לדברים הללו ושהרתו במיעוט) אין במיני דבר שיש לו טהרה במקוה. ועליהן הוא אומר (שיעורו כרתנן מפץ ששה) במשכבו. מקיש משכבו לו. ולא היו הדברים ברורים (על ששה. ותניא בתוספתא) לר' אילעא. משום הכי קאמר ליה לר' חנינא רחמנא ליצלן בן (מפץ שבלה כל זמן שמניחין) האי דעתא. עד דפריש ליה טעמא ותרין קראי כתיבי. (אותו על הכסא האשה היושבת). רבה אמר מדרס כלי חרש דטהורה מהכא, וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא, הא יש צמיד פתיל טהור. (וכאן דפתים) אע"ג דחזייה לאשתו נדה למיזגה ולמיסמך עליה, טהור הוא. מתנ'. מניין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעין בתוכה חמשה זרעונים ארבעה על ארבע רוחות ערוגה ואחת באמצע. עיקרה דמילתא

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פכ"ו מהלכות כלים הלכה ג:

יד ב שם הלכה א ופכ"ה הלכה טו ופרק טו הלכה ו:

טו ג מיי' פכ"ו שם ופ"ב שם הלכה ג ופ"ו מהלכות טומאת מת הלכה ג:

טז ד מיי' פ"א מהלכות כלים הלכה ה ופי"ח הלכה ה:

יז ה מיי' שם פ"א הלכה יג ופכ"ג הלכה א:

רב נסים גאון

אמר רבה ולחנניה טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול, דתנן ג' עגלות הן העשויה כקתדרה טמאה מדרס, כמטה טמאה טמא מת כו'. זו המשנה במס' כלים בפרק כ' תרסים. וגם כן יש המשנה האחרת ג' תיבות הן וראוי לנו לבאר כי אעפ"י שהמת הוא חמור מכל הטומאות וקשה מהן, כמו ששנינו במשנה (כלים פ"א מ"ד) חמור מכולם המת שהוא מטמא באהל מה שאין כן כולם מטמאין, אינו מטמא משכב ומושב, כמו שהוא בתורת כהנים הזב מטמא משכב ומושב לא המת, מה אם הזב שאינו מטמא טומאת ז' מטמא משכב ומושב, מת שהוא מטמא טומאת ז' אינו דין שיטמא משכב ומושב, ת"ל הזב לא המת. ר"ש אומר אשר ישכב עליו ואשר ישב עליו, את שיש לו שכיבה וישיבה מטמא משכב ומושב, ואין זב שמת מטמא משכב ומושב. ושאמרו הזב שמת מטמא במשא עד שימוק הבשר, מדברי סופרים. וטמא מת נידון כמת אינו עושה משכב ומושב (לדבריהם) הזב ולא טמא מת כו'. ובתוספתא (כלים פ"א) חומר בבועל נדה מטמא מת שבועל נדה כו' תחתון כעליון מה שאין כן בטמא מת. ואמרו במשנה ובתוספתא במס' זבין חומר בזב מבמת. שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו כו', מה שאין המת מטמא. טמא מת שכשב על י' מצעות אינו מטמא אלא העליון ששכב עליו והשאר טהורין לפי שלא יעשה משכב ומושב, והעליון טמא בנגיעה. לפיכך היו החכמים קורין לכל דבר שאינו מטמא כדין משכב ומושב, טמא(ה) טמא מת, ולכל דבר שהוא נעשה משכב ומושב היו קורין אותו בשם מדרס בלשון קצרה. ולכן כל דבר שהוא מטמא מדרס הוא טמא במגע, דהיינו טמא מת לפי הכינוי שכינו לו. וכל דבר שאינו ראוי למשכב ומושב, הוא טמא טמא מת כדין הנגיעה, ואינו מיטמא מדרס. וכדבר הזה אמרה המשנה בפרק בא סימן התחתון (נדה מט.) כל המיטמא מדרס מטמא טמא מת, ויש שהוא מטמא טמא מת וכו'. ואמרו בתלמוד (שם) כל המטמא מדרס מטמא טמא מת כל דחזי ליה למדרס מטמא טמא מת, ויש שהוא מטמא טמא מת ואינו מטמא מדרס. לאיתויי סאה ותרקב, דתניא והיושב על הכלי, יכול כפה סאה או תרקב וישב עליו, יהא טמא, ת"ל אשר ישב עליו הזב כל שמיוחד לישיבה יצא זה שאומ' עמוד ונעשה מלאכתנו. ובתוספתא (שם דכלים פ"ב) עריסת בנות טמאה טמא מת. היתה משמשת שכיבה הרי זו טמא מדרס. מיטה שמוכרין עליה כלים, הרי זו טמאה טמא מת, היתה משמשת שכיבה וישיבה הרי זו טמאה מדרס. ומאלו העיקרים יתברר לך פירוש טומאת מדרס וטמא מת. ולפיכך היתה התיבה שפתחה מצידה שהיא ראויה לישב, טמאה מדרס. ושפתחה מלמעלה שאינה ראויה למושב, טמאה טמא מת במגע ולא טומאת מושב. הבין זה ושמור אותו בליבך כי הוא עיקר גדול. יצא כלי חרש (דאין כו') דלית ליה טהרה במקוה. כמו שכתוב בתורה (ויקרא יא) ואותו תשבורו, ואמרו רבותינו ז"ל מלמד שאין לו טהרה אלא שבירה.